

FRANCESC PARCERISAS

Tot desembalant (mentalment) la meva biblioteca

Un apunt autobiogràfic

He de reconèixer que una de les coses que em fa més feliç és parlar de llibres. Soc un lector desendreçat, dispers, i em plau aquesta manca de sistematització d'una activitat que sempre m'ha estat una font de plaer. Ara mateix, damunt la tauleta, veig que s'hi barregen les *Lletres a Lucili* de Sèneca, 1914 d'Echenoz, *La vida de les abelles* de Maeterlinck, uns contes de Zweig, dos llibres de poemes d'autors catalans actuals, un llibret d'articles de Marina Garcés i una gran novel·la d'Henry Roth, *Call It Sleep*, que un amic em va recomanar i que vaig apressar-me a comprar per Internet (perquè un dels problemes és que em costa de no anar a buscar de seguida un llibre del qual algú a qui respecto m'ha parlat elogiosament). Tots aquests llibres, i alguns més, repartits pel sofà, a la taula del menjador, o per damunt de les cadires i al terra del meu estudi, constitueixen la presència viva del moviment constant, caòtic, de la meva biblioteca: entrades i sortides, consultes, volums repetits, llibres que hauré de regalar, llibres que han de retornar al lloc que els correspon als prestatges; tots ells objectes del desig immediat o d'una lectura ja iniciada —o interrompuda per qualsevol raó de peremptorietat o d'avorriment. La presència un xic abassegadora de llibres per tot arreu (la cuina i el bany, de moment, en són estalvis) és, en qualsevol cas, l'assoliment més gran d'aquesta relació

Francesc Parcerisas (Begues, Baix Llobregat, 1944) és poeta, traductor i crític literari. Durant anys fou professor de Traducció a la Universitat Autònoma de Barcelona. A més de l'obra poètica, ha publicat traduccions de Seamus Heaney i Ezra Pound, i volums com *Traducció, edició, ideologia* (2009), *Sense mans. Metàfores i papers sobre la traducció* (2013) i el dietari *La primavera a Pequín* (Quaderns Crema, 2013). El 2015 rebé el Premi Nacional de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Ha estat director de la Institució de les Lletres Catalanes (1998-2004)

entre el contingut que m'atrau cap a ells i la meva limitada capacitat com a lector (sé que mai no els arribaré a llegir tots).

Com a la majoria de gent del gremi, els llibres se m'han anat menjant l'espai. No he tingut esma de comptar-los mai, però és possible que n'acumuli algunes desenes de milers. Un dels meus moments d'orgull vital és que, durant uns anys en què vaig disposar de força espai i sostres alts, em vaig fer construir unes prestatgeries metàl·liques de més de tres metres d'alçada, i vaig dissenyar uns cossos movibles de només uns dos metres, que lliscaven pel davant, amb rodetes i uns carrils clavats a terra, que, a més, en la seva part superior, suportaven un passadís on es podia pujar amb una escala per arribar així als prestatges més alts de la paret del fons. Anys més tard vaig haver de traslladar una part considerable d'aquella estructura —gràcies, Jaume Subirana, Sam Abrams, Willy Neunzig!— al pis on visc ara i, en els darrers anys, per fi he aconseguit tenir gairebé tots els llibres concentrats entre el pis de Barcelona i el de Vilanova i la Geltrú (i que durí!). Recentment hem fet col·locar un prestatge corregut seguint tota la part alta del dormitori i hi he pogut endreçar una vuitantena d'arxivadors amb papers que van des de l'any 1959 fins al 1999 (d'altres, més recents, ja ocupaven un pany de paret en una altra habitació); i entre aquests papers he descobert, per exemple, des d'escrits per a la revista que fèiem a l'escola fins a articles, retalls, narracions, dietaris i papers de projectes, frustrats o realitzats, tota mena. De llibres, de fet, encara me'n queden alguns a Eivissa i a casa dels pares, però anava a dir que són «negligibles». En escriure-ho, de seguida m'ha vingut al cap tota la pèrdua, el llast que he hagut de deixar anar a contracor al llarg dels anys. A Eivissa, per exemple, sé que hi tinc tota la col·lecció de «Clásicos Ebro», que dirigia el professor Alberto Blecuá, en uns toms blaus relligats, amb tres volumets en cada tom; em sembla recordar que els meus pares me la van regalar quan vaig acabar el batxillerat i em va ser molt útil quan vaig començar a fer les primeres classes, el 1966. I hi tinc els tres volums de l'autobiografia de Bertrand Russell, un dels primers llibres que vaig llegir en anglès; i també tres toms ben gruixuts d'*El Capital*, en una edició sud-americana que vam llegir, i comentar, a quatre mans l'Eugenio Triás i jo un llunyà estiu de mitjan anys seixanta.

Les pèrdues «negligibles», els llibres abandonats, donats, regalats..., tenen, per al malalt del paper, un gust agre dolç; són com aquells amors juvenils (o no tant) que no sabem ben bé per què no van acabar de prosperar. Quan vaig anar a viure a la casa que havia estat dels pares —la dels sostres alts—, vam fer obres i vaig haver de donar a la Casa de l'Ardiaca de Barcelona col·leccions de diaris i revistes que, ara, tot i que d'això en fa ben bé trenta anys, m'adono que encara visiten les meves fantasies. ¿Per què em tornen a la memòria, si mai no les he fetes servir ni

visc ja en aquella casa, les portades de les revistes *Arte y Hogar*, *Circo*, *L'Illustration Théâtrale*, d'una revisteta de fabricants de *roulottes* (el meu avi n'havia construït un prototipus) o del butlletí informatiu d'Els Blaus, el centre excursionista de Sarrià? ¿O per què veig i gairebé sospeso, endreçades, les piles considerables de *Le Monde*, al qual havia estat subscrit quan em semblava que era el gran diari de referència, o les del setmanari *L'Express* de Servan-Schreiber, que havia llegit amb fruïció estirat damunt la llitera del camp d'instrucció de Talarn i que vaig guardar durant vint anys? De vegades em pregunto de quina manera, per quina virtut o demèrit, els llibres, les revistes, els papers, els diaris, cosifiquen amb una vitalitat tan punyent la meua vida. Fins ara mai no he aconseguit trobar una resposta plenament satisfactòria; en realitat crec que la resposta és complexa i que són molts els elements que hi intervenen. Alguns són més fàcilment justificables: llibres i papers han constituït i encara constitueixen la meua eina de treball, em són útils i hi recorro sovint; no hi ha dia que, per una raó o una altra, no en consulti o llegeixi un bon grapat. Altres elements deuen ser més enrevessats i pot ser que apuntin —ho escric a desgrat de saber que faig psicologia d'estar per casa— a una personalitat insegura (voler-ho tenir tot a l'abast immediatament) o vanitosa (recrear-se secretament en la quantitat de llibres o de papers escrits que he aconseguit atresorar: atenció, em refereixo a la pura quantitat perquè no sóc un bibliòfil de primeres edicions, llibres signats o rareses molt buscades). Però encara hi ha uns altres aspectes que em semblen més decisius per justificar aquesta passió pels llibres. De moment se me n'acuden tres: la memòria, l'ordre i l'afany de compleció.

És evident que a través dels llibres sovint reconstrueixo la meua memòria, re-faig moments de la meua vida. No fa gaire, en una parada de vell, vaig trobar set o vuit volums d'una col·lecció de l'editorial Molino que es deia «Vida de animales salvajes». Són llibres que llegia de petit, ben acotxat al llit, potser amb angines, que em distreien de les tardes tedioses i que em permetien submergir-me en aquelles històries apassionants dels costums i aventures d'animals diversos: *Kra, el mandril*, *Loki, el lobo*, *Timur, el tigre...* (Ara, a més, he pogut descobrir que el traductor era l'extraordinari José Mallorquí, l'autor d'*El Coyote*.) El diumenge que vaig trobar al mercat de Sant Antoni aquests llibres, vaig arribar tan content a casa que la primera cosa que vaig fer va ser col·locar-los tots junts damunt la taula, fer-ne una fotografia i enviar-la als meus germans. ¿Us en recordeu?, els deia. Amb aquella imatge dels llibres volia compartir les memòries d'una època que, de ben segur, ells també reviuarien. De la mateixa manera que hi ha llibres que em recorden la infantesa (*Precisamente así* de Kipling, la col·lecció «Juvenil Cadete», *Hazañas bélicas*, els volumets de la col·lecció «Pulga», un conte il·lustrat que es deia *Diez negritos* —«que

eran traviesos, chiquitos»— i que encara no he pogut aconseguir...), n'he guardat d'altres que m'evocuen la grisor dels anys escolars, aquella mitja asfíxia d'ignorància, encens i mitjons de llana, amb la prosa oficial de llibres, diaris, ràdios, que era com una mena de bava lenta que erosionava la mentalitat dels nens (sempre amb el vernís fariseu de moralitat simplista i de religió que traspuaven les antologies de les lectures comentades, el *Aprendiz de hombre* de Torrente Ballester o *El libro de España* d'Edelvives que havíem llegit a milers d'escoles...). I també conservo llibres que em recorden uns altres anys, els d'estudiant i els dels anhels primers de llibertat: les novel·les de Pío Baroja que aleshores devorava (sobretot la sèrie *Memorias de un hombre de acción*), o aquells volums francesos de «Le Livre de Poche», amb el gruix dels fulls entintat de groc, vermell o verd i una olor particular que, al llarg de tota l'adolescència i primera joventut, em van obrir finestres insospitades: *La nausée* de Jean-Paul Sartre, *Un p'tit gars de Géorgie* d'Erskine Caldwell, *La vingt-cinquième heure* de C. V. Gheorghiu, *Martereau* de Nathalie Sarraute... No conservo els elapés dels Beatles, i fa molts anys que no duc barba ni fumo en pipa, però mai no he gosat llençar un d'aquells llibres de butxaca francesos que sens dubte van ser fonamentals per construir la meva felicitat.

Els llibres són, doncs, fragments de memòria, però, a més, un cop reunits en certa quantitat, s'amaguen o s'estructuren, o fan totes dues coses alhora, en una sistematització molt concreta, allò que, sense parar-nos a pensar-hi gaire, anomenem una biblioteca. Una biblioteca és una manera d'ajuntar llibres, d'endregar-los, de fer no sols que ens siguin més fàcils de localitzar, sinó que tinguin un sentit o, per contra, que passi més desapercebuda la seva singularitat en quedar diluïda entre la multitud en desordre. Per a mi, la localització (tot i que he de reconèixer que alguna vegada no trobo el que busco) no sol ser un problema; en general, no crec que hi hagi ningú que tingui molts llibres i que no sàpiga on és cada cosa, perquè, a l'ordre d'alguna mena de sistema, hi solem afegir la memòria visual, o la d'un ús individual: sabem, per exemple, que tal títol va quedar colgat sota els llibres i les carpetes de color vermell que vam apartar fa uns dies buscant una altra cosa o que aquell volum que vam deixar a mig llegir deu haver quedat sota els coixins del sofà. Tot i així, jo tinc «el meu» ordre, fàcilment confessable. Llevat de les enciclopèdies, els diccionaris i els llibres d'art, que tenen el seu propi lloc (com em dol no tenir prou espai per endur-me a casa l'Enciclopedia Espasa que tenia l'avi al seu despatx i on havíem consultat mapes, il·lustracions de plantes, la paraula *cetáceos* o els atols coral·lins del Pacífic), la majoria dels meus llibres són de literatura. La taxonomia que hi aplico és clàssica i fins i tot vuitcentista: literatura per llengües. Evidentment, amb unes quantes reserves, inevitables. Tinc, per exemple, separades

la literatura anglesa (que inclou els escriptors en llengua anglesa de les antigues colònies: indis, australians, canadencs... i, ai!, els irlandesos d'expressió anglesa: Heaney i Hugues gairebé de costat) i la nord-americana (que inclou escriptors en anglès d'origen xinès, o de l'Europa de l'est i, no cal dir-ho, Nabokov). La literatura espanyola inclou els autors catalans que han escrit la part més substancial de la seva obra en espanyol (d'Azúa i Gironella a Marsé i Matute), i està separada de la literatura sud-americana, que a la meva biblioteca forma —en soc prou conscient— una única entelèquia, ja que barreja països dispars: cubans, argentins, mexicans, xilens... Però, com que la taxonomia per força ha de tenir algunes vel·leitats, els trobadors són amb els autors catalans, i hi són Pere Mata, Antoni de Bofarull o don Joan Maragall, que van escriure una part molt voluminosa de la seva obra en castellà. Dins de totes aquestes divisions per llengües, els autors hi són classificats per ordre alfabètic, amb les històries de la literatura, revistes, antologies generals, etc., al davant. En això m'agrada ser estricte: Lorca és a la G de García, i Galdós a la P de Pérez. Encara que en quantitat siguin pocs, tinc, com pertoca, separats autors finesos, islandesos, eslovens, hebreus, serbocroats, occitans, gal·lesos, francesos, tot i que tinc barrejats els àrabs, o gallecs, portuguesos i brasilers, o els grecs antics i els moderns. Una excepció a aquest ordre alfabètic és la literatura catalana, endreçada per ordre cronològic dels autors (i per ordre alfabètic dels que comparteixen un mateix any de naixement), una classificació que fuig del sistema decimal i adopta el de la Biblioteca del Congrés Americà: és un ordre que vaig introduir quan feia classes de literatura catalana perquè em permetia de relacionar ràpidament els autors d'una mateixa època (medievals amb medievals, modernistes amb modernistes, noucentistes amb noucentistes, realistes amb realistes, etc.). Un ordre que permet veure, i d'una manera prou espectacular, que la producció dels autors catalans posteriors al 1900 dobla o triplica sobradament tot allò que s'havia escrit en català fins aleshores (em baso subjectivament en allò que tinc, però no crec que vagi massa errat). Les seccions de la biblioteca que no són dedicades a la creació literària contenen llibres sobre llengua, llibres sobre religió, història, edició, una barreja d'assaig i filosofia, etc. Reconec que la taxonomia de vegades fa que hi hagi autors que són de mal unificar: ¿Plató ha d'anar a la filosofia o ha de ser amb la literatura grega?; l'*Opera aperta* d'Eco és amb l'assaig, però *El nom de la rosa* amb la literatura italiana; ¿els assaigs de Lionel Trilling els separo de les seves novel·les? He procurat no classificar mai els llibres per gèneres, perquè em sembla una divisió poc professional, matussera: em plau tenir tot Carles Riba (poesia, prosa, assaig, cartes...) junt. Als meus prestatges les biografies, la correspondència, els estudis..., fan companyia als autors respectius: els dedicats a Mercè Rodoreda,

posem per cas, inclòs algun monogràfic de revista o retalls d'articles, són amb les obres de l'autora, que es troba per ordre alfabètic al lloc que li correspon entre altres autors nascuts el 1908, per tant després de Moisès Broggi, Martí Domínguez, Josep Escobar, Joan Ribalta i mossèn Pere Ribot.

En qualsevol cas, la taxonomia alfabètica o cronològica té, en el meu cas, un enemic intern amb qui mai no he pogut deixar de barallar-me: les col·leccions. Fa força anys, quan començava a tenir una bona biblioteca i disposava de temps, em vaig dedicar a completar col·leccions que admirava: la «Col·lecció Popular de L'Avenç», la «Biblioteca Literària», la «Biblioteca Catalana», la col·lecció «Universal», «A Tot Vent» de Proa, «Les Ales Esteses», la «Biblioteca Gentil» de Folch i Torres... Encara no existia Internet i jo duia una llibreteta a la butxaca i cercava amb fruïció els números que em faltaven entre les piles més tronades de llibres vells. Vaig tenir força èxit i guardava els volums ben arrencats en un dels corredors del pis on aleshores vivia, però en un dels meus trasllats vaig decidir que segurament era més congruent desfer les col·leccions per tenir junts tots els títols i les edicions d'un mateix autor. Confesso que no me n'he acabat de sortir. De tant en tant, encara espigolo els presatges per veure si tinc una determinada col·lecció completa, faig una llista per si me'n falta algun, i he de fer un esforç de voluntat per resistir-me a guardar-la per separat, en un lloc on es vegi que és un tot sòlid, un conjunt immutable, una família a part. Ara mateix «L'Avenç» i «La Cua de Palla» tenen el rar privilegi de lluir solitàries al menjador i fa algun temps que penso que hauria de posar a part els volumets de l'«Antologia Catalana», de «L'Escorpí/Poesia» o d'alguna altra col·lecció que em faria goig veure completa. Tinc, per exemple, a mig completar la sèrie «La Rosa de Piedra», una sèrie de volumets que va publicar Josep Janés, decorats amb vinyetes molt belles (Mallol Suazo, Calsina, Planas Bach, Pedro Bueno...), però de moment no vull comprar els llibres per Internet, vull «trobar-me'ls», vull que els llibres vinguin a mi. Acabo d'escriure que em fa goig veure completa una col·lecció: heus aquí la gran temptació que deu ser a l'inici de moltes biblioteques com la meua.

Voldria acabar aquesta evocació dels llibres tot fent una petita analogia referida a la compleció i a la sorpresa. De petits, el meu germà i jo «baixàvem» de tant en tant a Barcelona, a la botiga dels avis. A la mateixa vorera, unes passes més amunt, hi havia un local de filatèlia on compràvem segells per a la nostra col·lecció. A casa teníem algun àlbum i fins vam arribar a posseir un gruixudíssim i cobejat catàleg Yvert et Tellier. Desenganxàvem els segells dels sobres ficant-los en aigua i els deixàvem eixugar damunt una tovallola. Barrejàvem els aspectes més rudimentaris del col·leccionisme amb alguna petita sofisticació: algun mata-segells del primer dia d'emissió, fulls postals sencers, algun segell d'una nació exòtica... Però el que més

m'agradava —i encara em produeix un plaer especial recordar-ho— era comprar uns grans sobres que venien plens de segells variats, barrejats, de tota mena de països, mides i colors, que calia obrir, destriar, classificar, i comprovar si ens faltaven o si ja els teníem... Crec que la gran il·lusió era que, enmig de tot aquell gruix confús i força vulgar, pogués aparèixer alguna sorpresa; no pas un segell de preu, que tampoc no érem tan babaus, però sí un segell que ens faltava, que a nosaltres ens completava una sèrie, o que era el primer d'un país que encara no teníem representat als nostres àlbums. Jo diria que davant la meva biblioteca experimento una sensació força semblant. No aspiro tant a tenir «totes» les obres d'un autor, o l'edició més moderna i fiable (?), però m'agrada descobrir-hi un volum que vaig trobar a l'atzar, o que vaig «rescatar» d'una pila informe de papers vells. Les petites joies que tinc hi han arribat gairebé totes per casualitat, impensades, com si haguessin estat esperant algú que en pogués apreciar el valor: tant se val que sigui una traducció signada per Narcís Oller, un volum autografiat d'Albert Camus o una *plaque* rara d'un autor nord-americà. Guardo, molt desmanegat i estripat, el número de la revista *Life en Español* del 30 de març de 1953 on es va publicar *El viejo y el mar*. Les primeres novel·les de Mercè Rodoreda les vaig trobar entre piles de llibres sobrers a les parades de Santa Madrona; una primera edició de Josep Pla era en un racó confús d'una colossal llibreria de vell de Detroit; el número 1 de *L'Arche* (1944), publicat a Alger, dormia entre un caramull de revistes malmeses; primeres edicions de Gide o Valéry provenen, per una via rocambolesca, de la biblioteca de Pippa Strachey, i els cinc colossals volums del *Diccionario etimológico* (1902) de Roque Barcia jeien en una botigueta d'objectes de segona mà a Eivissa. La meva biblioteca és feta principalment de llibres de treball, de llibres d'estudi, però sobretot m'agrada perquè conté aquests moments que, per a mi, li donen sentit: les obres que m'evocuen un passat com a lector, les que es completen amb unes altres i atorguen sentit a una sèrie, a un tot —i també a una època—, i les múltiples troballes menudes que, cada cop que les redescobreixo, em tornen a il·lusionar com el primer dia perquè penso, encara, que, entre tants milers de llibres que semblen voler aspirar a l'absolut, ara, de sobte, un exemplar d'aspecte vulgar em xiuxiueja, amb una anotació, un bitllet de tramvia, una postal, un retall o una dedicatòria, un secret individual que ha quedat amagat entre les seves pàgines. ◀